OIKEUSMINISTERIÖ

LsN Veli-Pekka Hautamäki
Demokratia- ja julkisoikeusosasto
Oikeusministeriö

LAUSUNTO

28.2.2022

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO TIEDUSTELULAINSÄÄDÄNNÖSTÄ (VNS 11/2021 vp)

Liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä lausunnon otsikossa mainitussa asiassa. Oikeusministeriö esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavan.

Tiedustelulainsäädäntö siihen sisältyvine toimivaltuuksia, menettelytapoja ja oikeusturvajärjestelyjä koskevine sääntelyineen on tarkoitettu kansallisen turvallisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien suojaamiseen. Se muodostaa siten erittäin tärkeän kokonaisuuden, jonka toimintaa on perusteltua seurata ja arvioida muun muassa käsillä olevan selonteon laatimisen ja sen eduskuntakäsittelyn muodossa.

Uusi siviili- ja sotilastiedustelua koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 1.6.2019. Se käsittää muun muassa poliisilain (872/2011) 5 a luvun muutokset, tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetun lain (582/2019) ja sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019). Sääntelykokonaisuus edellytti myös perustuslain 10 §:n muuttamista ja tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain (121/2019) säätämistä.

Sääntelykokonaisuus on ollut voimassa vasta vähän aikaa, jolloin siitä ja sen soveltamisesta ei ole vielä kaikilta osin ehtinyt kertyä kovin runsaasti kokemuksia. Selonteon s. 29 todetuin tavoin tiedustelua koskevan lainsäädännön keskeisin tavoite, kansallisen turvallisuuden parantaminen, on toteutunut, ja tiedonhankinta kansalliseen turvallisuuteen ja maanpuolustukseen kohdistuvista uhkista on uusien tiedustelutoimivaltuuksien myötä tehostunut. Uudistusta voidaan siten kokonaisuutena arvioiden pitää onnistuneena.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan tiedustelua koskeva lainsäädäntö on varsin kattava ja ajantasainen. Lainsäädäntöä on kuitenkin tarkoitus täydentää säätämällä tiedusteluvalvontavaltuutetun sijaisesta tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa. Tätä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistuntokaudella 2022.

Oikeusministeriön edustajat ovat olleet mukana valmistelemassa selontekoa. Oikeusministeriö on toimialansa ja tehtäviensä mukaisesti korostanut valmistelussa erityisesti perusoikeuksien toteutumiseen ja oikeusturvaan liittyviä näkökohtia, jotka ovat tiedustelutoimintaan kohdistuvan valvonnan keskeisiä kysymyksiä.

On syytä painottaa, että tiedustelutoiminnalla on vahvasti perusoikeuksiin vaikuttavia ulottuvuuksia, mitä ilmentää edellä mainittu perustuslain 10 §:n muuttaminen

toteutuneen tiedustelulainsäädännön säätämisen edellytyksenä. Tästä johtuen perusoikeuksien toteutuminen ja oikeusturva edellyttävät muun muassa toimivaltuuksien käytön lainmukaisuuden ja oikeusturvajärjestelyjen tehokkuuden asianmukaista todennettavuutta.

Valmistelussa ja selonteossa on otettu huomioon oikeusministeriön esittämiä näkökohtia. Oikeusministeriöllä ei ole tässä yhteydessä muuta lausuttavaa.